ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

15 ДИНАРА 1952

Година XVII — Број 178 — Субота, 28 мај 1955

Мики и Шиља као истраживачи

33

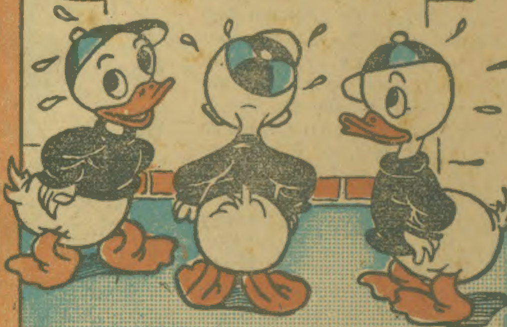

Ц. СТЕРН

Суђење Робину Линку, роботу

(5)

Шиштећи, пламени језици склопише се око мене. Но, како моје метално тело не зна за бол, а плућа немам да би ме дим гушио, полетех кроз пламен. Трчао сам уз степенице највећом брзином коју може да развије моје механичко тело. На седми спрат стигох у дванаести час: металне степенице, размекшане ужасном темпе-

ратуром, срушише се иза мене.

У соби пуној дима нађох на поду два непомична тела: једног младића и једну девојку. Прилично грубо, јер времена није било, пребацих једно тело преко једног, а друго преко другог рамена.

А да ли је времена уопште било?

Једини још слободан пут водио је на кров. Требало је проћи кроз још један застор пламена и дима. Скупивши сву снагу, потрчах уз остатак степеница, које су се већ угибале под мојим ногама. Срећом, пламен није захватио одела оних које сам носио.

Кров нам је пружао једину могућност да се спасемо. А и она је била више него ништавна. Наиме, с крова се могло побећи само на један начин: скоком на кров суседне зграде. Раздаљина између њих, то сам оценио на први поглед, износила је десет метара. Да би положај био још тежи, суседна зграда била је виша од оне која је горела. Значи, требало је скочити десет метара у дужину и, једновремено, бар метар и по увис. Ако не успем, сручили бисмо се на бетон дворишта с висине од преко тридесет метара.

Да, ја знам за осећање страха. Јер, којим бих другим именом назвао осећање које ме је обузело кад сам замислио три смрскана тела — додуше једно од метала — на бетону испод нас.

Али, времена за размишљање, па према томе и за губљење, није било. Био сам на врху зграде, сасвим сам, и морао сам на нешто да се одлучим. Узех залет и — скочих.

Успео сам. Како је једноставно то рећи. У тренутку скока одбацио сам се својим металним ногама таквом снагом да је камен под њима стао да се ломи. То би свакако био необичан призор да је само било кога да га види: један метални Тарцан лети кроз ваздух, носећи, пребачена преко рамена, два беживотна људска тела. Десет метара у дужину и метар и по увис! Само огромна снага скривена у мом металном телу могла је да такву немогућност учини могућном. Али, и она има границе. Успео сам да само једном ногом досегнем ивицу крова суседне зграде и читав један секунд њихао сам се напред и назад. И док је моја друга нога увалудно тражила ослонац, успех да у последњем тренутку одбацим на кров оба тела. Они су бар били спасени. Тада се оклизнух и полетех у дубину. Нисам се уплашио. Сећам се да сам се, падајући, питао шта ће остати од мене кад се будем нашао доле на бетону. Али, моје ноге, које су без моје воље — зар и ја имам инстинкт самоодржања? — и даље тражиле неко упориште, закачиле су се за избочени испуст једног прозора. То ме је спасло. Ускоро сам стајао на крову, крај два онесвешћена створења, и гледао на зграду у којој смо се до малочас све троје налазили. Кров је већ почињао да се руши, а пламени стубови дизали су се високо изнад њега.

Узех младића и девојку и спустих се заједно с њима низ споредне степенице које су водиле право у двориште. Тамо их положих на земљу. Дисали су тешко. Али, за мене је било важно да су живи. Додуше, одело им је било осмуђено, а на лицу и рукама имали су неколико опекотина. Остаће у животу, знао сам.

Причекао сам док ми се тело охладило и тек тада сам напустио двориште, у намери да позовем неког који би им указао прву помоћ. Међутим, чим сам ступио на улицу, људи, чији су нерви већ били прекомерно напети због пожара, стадоше уплашено да вичу и да беже од мене. Покушао сам да им говорим, да им кажем да тамо леже двоје којима треба помоћи, али ме нико није слушао.

Том, кога у почетку нисам ни приметио, дотрча до мене.

— Забога, Робине, — рече ми задихано. — Где си био? — Говорећи то, он ме зграби за руку и повуче према колима која су била паркирана неколико блокова даље.

— Кад си малочас онако изненада потрчао и заурлао, — настави он — свак је помислио да се полудео. Свет је наоштрен против тебе. Пожури. Узбуђена гомила способна је свашта да учини.

Половина окупљеног народа већ је била кренула за нама. Беспомоћан бес изазван пожаром окренуо се сад против мене. Због тога зграбих Тома у наручје и потрчах према колима, све више измичући нашим, односно мојим, гониоцима. Убацих Тома у кола, а сам седох за волан и потерах. Желео сам да будем што даље од те слепе мржње, да се поново нађем у тишини нашег сеоског дома.

Тек пошто смо оставили град далеко иза себе, Том се мало смирио. Нико нас није гонио. И тада, први пут откако смо се растали пред запаљеном кућом, Том ме погледа. Видех како му се очи раширише од чуђења и — изненадног сазнања.

— Робине! Ти си гарав! Изгледаш као да си био у ватри. Кажи...

Тада му испричах свој доживљај. Слушао ме је без речи, широко отворених очију.

— Ти си ставио на коцку свој живот, — прозбори он најзад. — И нико није видео шта си учинио?

— Нико, — одговорих.

— Па то је иронија судбине, — просто застења Том. — Да се нашао само један очевидац твог подвига, ти би данас био херој. Овако, нико неће поверовати у твоју причу. Бојим се..., — његов глас обоји се тугом — бојим се да твоја ствар стоји горе но што је то до часа пожара било. Ја више нисам тако сигуран да ћемо успети. Јавно мњење, а то значи порота, било је од почетка против тебе. Твој данашњи поступак, мислим оно кад си потрчао и викнуо, протумачен је погрешно. Робине, морам ти рећи да се бојим..., да почињем да се бојим да ћемо изгубити.

Те вечери приметих промену на мом пријатељу. Све до тада он је био добро расположен, пун поверења у себе и у добар исход наше ствари; чак ми се чинило да се радује што ће водити један овако занимљив процес. А сад, уколико се час суђења приближавао он је постајао све потиштенији.

У сумрак дошао му је у посету неки човек, један стари адвокат и добар пријатељ. Верујем да су претпостављали да из суседне собе нећу чути њихов разговор. Али, моје микрофонске уши необично су осетљиве за све врсте звукова. Тако сам чуо сваку изговорену реч.

— Томе, као твој пријатељ и пријатељ твог покојног оца саветујем ти да се ради свог сопственог добра манеш читаве те ствари. Можда је тај робот заиста разумно биће и можда није крив за злочин за који га оптужују. Али, ти то никад и ничим нећеш моћи да докажеш. Изгубићеш процес. Треба да ми верујеш, јер ја имам огромно правничко искуство. Твоја каријера биће тиме запечаћена. Уништићеш своју будућност, Томе. Зар је један робот вредан такве жртве?

Последње речи звучале су потсмешљиво. Стари адвокат потсмевао се Томовој младићкој наивности и спремности да за љубав правде и правичности ризикује своју будућност.

А тада зачух Томов миран, али одлучан глас:

— Да, он заслужује такву жртву... Спреман сам на све, чак и ако знам да моји изгледи на успех нису никакви. Јесте ли сад задовољни?

Врата се с треском залупише. Томов посетилац је отишао.

IV

А онда је дошло суђење.

Нећу се задржавати на детаљима. О томе догађају и онако је много писано. Изнећу само своје реакције, мисли, запажања...

(Наставиће се)

Нагон или „шесто чуло"

Животиње запажају и сазнају ствари око себе сасвим друкчије него људи. Међу њима има и таквих које су слепе за све боје, друге су у стању да опажају ултравиолетне зраке, а тврди се да постоје и такве које на неки за нас неразумљив начин разликују позитивни од негативног електрицитета. Кад се говори о тим необичним својствима животиња, често се помиње њихово такозвано „шесто чуло". По мишљењу неких стручњака, то чуло није везано за средњи мозак, него, по свој прилици, за центре који су носиоци потсвесних догађаја. Животиње не могу да мисле и налазе се у стању које је слично сну или трансу. То стање јаче се запажа код нижих врста. Животиње, напросто, сањају своје доживљаје.

Многобројни су примери који говоре о томе. Да би пас нашао дом свога господара, он се не служи чулом мириса, већ — „шестим чулом". Пси, мачке и голубови у стању су да пронађу зграду у којој су живели па макар их однели 60 километара далеко од ње. Кукавица стара пет месеци може сама да нађе пут за Африку, а лосос који је две, па и три године провео у мору може да нађе реку у којој је угледао светлост дана.

Дивље животиње доведене у зоолошки врт покушавају да нађу пут у слободу на тај начин што поткопавају ограду у правцу у коме се налази њихова домовина. Једино на тај начин може да се објасни и путовање птица селица на југ. Сваки мрав ће одмах познати да ли је неки други мрав из његовог или из туђег мравињака. То он не постиже помоћу чула мириса, већ — „шестим чулом".

„Шесто чуло" умногоме помаже животињама не само да се снађу, него и да сачувају свој живот. Тако су у своје време холандске власти на острву Јави покушале да потрују мајмуне који су пустошили усеве. Мајмуни су, додуше, појели храну затровану стрихнином, али — нису се отровали. Они су одмах потражили биљке које садрже одговарајући противотров и најели се њиховог лишћа. И њима је, дакле, помогло „шесто чуло".

Постоји читава литература о томе да су животиње у стању да наслуте опасност. За пацове се прича да напуштају рударско окно само пред неку несрећу.

Топлота земље

У току 1957/58 године, која је проглашена за Међународну географску годину, научници целог света покушаће да даду одговор на питање: зашто је земља све топлија?

За последњих педесет година, земља, заједно с морима и атмосфером, угрејала се за

1,22 степен. Узрок овоме још није познат, као што се не зна ни како стоји с ледом на Антарктику, нити да ли се то повишење температуре односи на целу земљу или само на њену северну хемисферу. Ако се на Антарктику лед отапа и у унутрашњости, као што је то примећено на обалама, онда је јасно да је ово повишење температуре захватило цео свет. А ако се оно и даље настави, могло би имати крупне економске и политичке последице.

Многи метеоролози сматрају да овоме може бити узрок чак и врло мала промена у проценту угљендиоксида у атмосфери. Овај гас долази у ваздух услед издисања животиња и људи, распадањем органских материја, сагоревањем горива итд. Иако га у атмосфери има једва неколико стотих од једног процента (0,03 до 0,04%), израчунато је да би још половина од данашње његове количине повећала температуру земље за преко један степен. Према једној теорији, до повећања процента угљендиоксида могле су да доведу огромне количине угља, бензина и нафте које је човек само у овом столећу сагорео. Јер, угљендиоксид и водена пара стварају као неки кров изнад земљине површине.

„1000" мишљења о пролећу

Шта мислите о пролећу?

Недавно је ово питање упутио један амерички књижевни магазин својим читаоцима. И није добио неколико, него хиљаде одговора, заправо хиљаде мишљења о пролећу.

— Најзад ћемо моћи да се покажемо са својом децом у парку, — изјавила је једна мајка. А једна домаћица одговорила је: "Сада ћемо моћи да сушимо рубље напољу".

— Знате ли шта ми је највише недостајало у оном тропском лету на Антилима? — писао је један човек који је тамо провео неколико година. — Нисам могао да видим оно пролећно отварање пупољака. Без пролећа и без зиме људи би заборавили кад треба да саде, не би могли да уживају у лепотама које пружа развитак једне биљке.

— Пролеће је дошло, па више нема скијања, — рекао је са жаљењем један спортиста, — а за једрење на мору још је сувише рано. — Пролеће је за нас најгора сезона, не знам из којих разлога, — изјавио је претставник једне компаније за авионски транспорт. — Људи само заказују и отказују путовања; просто не знају шта хоће.

— Хитлерову војску нису убиле зиме, већ руска пролећа са својим проломима леда и оним бескрајним морима блата, — рекао је један пензионисани генерал. А један лекар је изнео своје мишљење о пролећу, посматрајући га сасвим друкчије: "Дошло је пролеће, а кад оно дође онда се из зимског сна буде разни микроби".

И претставници индустрије изнели су своје мишљење. Они су рекли да је производња у априлу и мају за 10 отсто већа него у осталим месецима. То је потврдио и климатолог Хантингтон речима: "Човек достиже максимум своје снаге — физичке и стваралачке — у априлу и мају".

Било је и разних других одговора: "Пролећне епидемије учине више зла него зимска хладноћа", "Деца расту двапут брже у априлу него у августу, али губе у тежини", "Пажња и памћење код људи нису тако јаки у пролеће као у друга годишња доба". Наведено је и мишљење немачког песника Шилера, који је рекао: "Када дође пролеће, сав се изгубим у сањарењу и неспособан сам за озбиљан рад".

Пролеће човека просто изненади. Све до марта он седи у топлој соби, кад наједном сунце „закуца" у прозоре, биљке почну да цветају, цела се природа пробуди. Метеоролози посматрају пролеће са своје тачке гледишта и кажу да оно није ништа друго него низ дана у којима се смењују годишња доба. Неки лекари тврде да због недостатка извесних витамина у пролеће долази до изнемоглости, главобоље и других обољења. Лек се лако може наћи у соковима свежег воћа и поврћа. Највећу опасност претставља градска атмосфера, па је нарочито потребно искористити сваку прилику да се изиђе на сунце. На почетку пролећне сезоне људи треба да издрже страховиту борбу са климатским ударима. Влажност у

атмосфери знатно се повећава, што непријатно делује на реуматичаре. Промене ваздушног притиска утичу такође на људе, па многи осећају слабост у ногама. Ти и други утицаји стално одјекују у нашем организму који је ослабио у току зиме. Због тога људи у ово доба године треба да поклоне више пажње своме телу: раду мишића, плућа, срца, крвотока, бубрега, органа за варење итд.

Једна стара преписка
ТУРГЕЊЕВ-ВУЧЕТИЋ

„Обесио сам своје перо о клин...“ — Ово су речи из једног приватног писма Ивана Сергејевича Тургењева, које је написао 1865 године. Пре тога, 1862, изишао је његов роман „Оцеви и деца“. По оцени критичара, „утисак који су оставили „Оцеви и деца“ јако је збунио Тургењева. Он је мало писао, био је спреман да се уопште одрекне књижевне делатности. Све чешће и чешће био је подложан песимизму“. То расположење дошло је до изражаја и у овом писму. Али, 1867 године изишао је његов роман „Дим“, који се две године доцније појавио и у српском преводу. Роман је превео Илија Вучетић, па је поводом тога дошло између њега и Тургењева до преписке.

★

„Било је то у оним сретним годинама кад је српска омладина оживела новим животом; кад се пробудила из дуготрајног дремежа; кад се покренула на све стране да ради и буди свест у народу, те се стаде сваке године сакупљати из свију крајева где Србин живи на велике скупштине омладинске у Новом Саду (1866), у Београду (1867), у Бечкереку (1868) итд. Али ни преко године није се спавало, но је свако њено јато у своме гнезду живим радом настојало да сваки њезин члан што више привреди и допринесе општој срећи и напретку свога народа. Поједине омладинске дружине ђачке натицаху се у раду књижевном, а међу овима беше једна од првих пештанска Преодница“.

„Преодница“ је, поред осталог рада, — предавања и читања на друштвеним састанцима — издавала и „Збирку одабраних превода“. У тој збирци, као друга свеска, изишао је и роман „Дим“ од Тургењева. Вучетић је уз превод написао и животопис Тургењева и обележио значај преведеног дела. Један примерак тог превода, који је био лепо повезан, Вучетић је послао Тургењеву, а уз то и једно писмо. Тургењев је у то време био у Баден-Бадену. Већ 21 августа 1869 године он се јавио Вучетићу једним писмом, у коме између осталог каже:

„Поштовани господине! Ових дана добио сам примерак вашега превода „Дима“, што сте ми изволели послати. Не знајући српски, обратио сам се једном мом пријатељу који добро зна српски и он ми је превео ваш предговор, у коме ви тако ласкаво о мени говорите и у коме тако верно одређујете значење онога што сам према својим силама радио. Сам превод сравнио сам ја колико сам могао са текстом и убедио сам се да је необично тачан и близак оригиналу.

Дозволите ми да вам изјавим моју искрену благодарност, а у исто време и ватрену жељу да се развитак толико интересантнога српскога народа лако и брзо креће напред под благодетним утицајем слободе — и да књижевност његова ускоро заузме угледно место у породици словенских литература. Прилажем овде моју фотографску слику, и било би ми врло мило кад бисте ми ви у замену послали своју. Примите уверење о мом потпуном уважењу и оданости.

Ив. Тургењев“.

Вучетић није могао да одговори на ово писмо Тургењеву, јер је у то време био опасно оболео од очију, па су му лекари забранили да чита и пише. Кад је болест мало минула, он је писао Тургењеву и у писму навео узрок што није одмах могао да му одговори. У исто време захвалио се на послатој слици и саопштио му да се цело издање српскога превода „Дима“, које је штампано у 1.000 примерака, продало за два месеца, а што је „најбољи доказ како српска публика радо чита ваше списе“. На ово је Тургењев послао друго писмо датирано 20 новембра 1869 у Баден-Бадену.

„Ваше ме је писмо много обрадовало, пише Тургењев. Ја сам већ мислио да је моје писмо пропало. Иако сад већ нема овде у Бадену онога пријатеља који ми је превео ваш предговор, ја сам собом, чини ми се, све у вашем писму разабрао и појмио. Мени је врло мило што вам рад није пропао, и што се издање „Дима“ тако брзо распродало. Искрено вас сажаљевам што вас очи боле; ја се надам да неће бити опасности. — Да ли сте се саветовали са познатим берлинским лекаром Грефе?

Дозволите ми да вас за нешто молим. — Да ли ми можете послати овамо малу српску граматику за Русе или за Немце, а такође и мали српско-немачки, или српско-руски речник? Ја ћу вам с благодарношћу вратити новце које будете дали за те две књижице. Ја бих желео да унеколико познам тај језик, на коме сам почаствован преводом мојих дела. Затим, молим вас да поред моје жеље о што скоријем вашем оздрављењу примите уверење о потпуном мом поштовању и оданости“.

Уз ово писмо Тургењев је послао Вучетићу на дар и целокупно издање својих књижевних дела, која су те године штампана у Москви под насловом: Сочиненија И. С. Тургењева (1844—1868). Вучетић је одмах набавио и послао Тургењеву српску граматику, коју је за Немце написао Станоје Бошковић, и Вуков речник немачког и српског језика.

После неког времена Тургењев је одговорио на све то новим писмом, од 30 јануара 1870, у коме између осталог каже:

„Вративши се из Париза, затекао сам овде ваше писмо и српски речник који сте ми послали и за који вам искрено благодарим. Кроз неколико дана отићи ћу на два месеца у Вајмар и намеран сам да се на доколици позабавим вашим језиком. Мило ми је што сам вас задовољио мојим списима које сам вам послао. — Стање ваших очију, у добри час, поправило се и ја сам уверен да ћете ви још много и са коришћу радити на зближењу наших двеју народности. Моја адреса сада: Вајмар, Хотел „Русија“. Пријатељски стежем вашу руку и остајем — одани вам Ив. Тургењев“

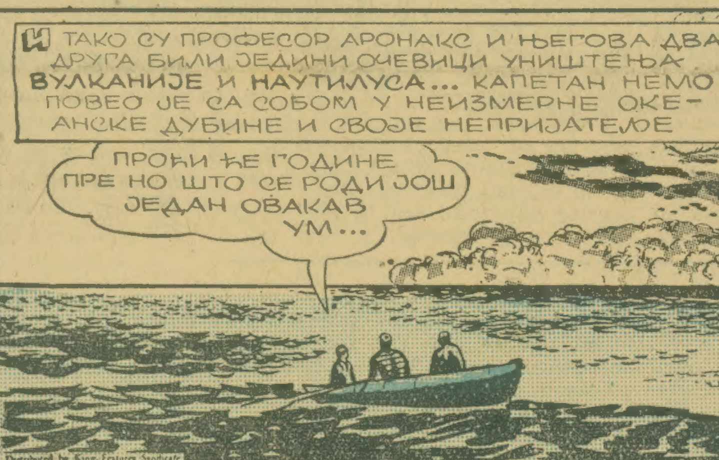

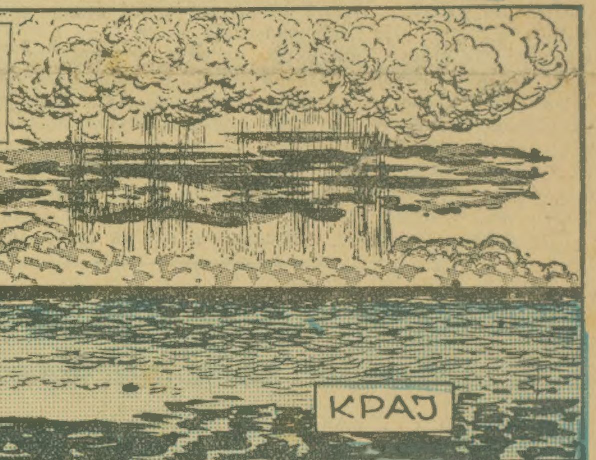

И ТАКО СУ ПРОФЕСОР АРОНАКС И ЊЕГОВА ДВА ДРУГА БИЛИ ЈЕДИНИ ОЧЕВИЦИ УНИШТЕЊА ВУЛКАНИЈЕ И НАУТИЛУСА... КАПЕТАН НЕМО ПОВЕО ЈЕ СА СОБОМ У НЕИЗМЕРНЕ ОКЕАНСКЕ ДУБИНЕ И СВОЈЕ НЕПРИЈАТЕЉЕ

ПРОЋИ ЋЕ ГОДИНЕ ПРЕ НО ШТО СЕ РОДИ ЈОШ ЈЕДАН ОВАКАВ УМ...

КРАЈ

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

СТРПЉЕЊЕ

Владање над самим собом једно је од оних питања која су занимала људе још од давних времена. О њему се могу наћи примери у књижевним и научним делима како из класичног, тако и из новијег доба. Свуда се истиче, углавном, да невоље, бриге и разне друге тегобе које нас прате кроз живот не би биле ни упола тако тешке да смо били стрпљивији и трудили се да у критичним тренуцима владамо собом. Овде ћемо навести неколико мисли и примера из те области.

По мишљењу неких писаца, способност владања самим собом претставља други вид храбрости, неки то сматрају извором карактера итд. Они, даље, истичу да људи пролазе кроз три школе: кућу, обичну школу и школу практичног живота. Ако дете у кући не добије никакво васпитање, него расте „на срећу“, без мудрог савета и поуке, онда тешко њему, али тешко и друштву у коме се оно налази.

Добро и рђаво расположење човека, истичу ови писци, налазе се у његовој сопственој власти. Они наглашавају да се људи могу научити да гунђају, па им то пређе у навику, али се исто тако могу научити и да буду ведри и весели. У животу се до успеха често лакше и брже долази помоћу такта него помоћу талента. Ко не уме да влада

собом, тај је често пргав и нетактичан, а такав човек поготову тешко може да влада другима. Један биограф Џорџа Вашингтона вели за њега да је био ватрен и да је имао плахе страсти, али да је постојаним напорима успео да све те страсти зауздa и потчини и да, захваљујући томе, у свакој прилици изиђе као победилац.

Биограф Мајкла Фарадеја каже за овог великог проналазача: „Испод све оне благости и доброте горео је вулкански огањ. Он је био човек раздражљиве и бујне природе. Али, захваљујући дисциплини и способности да влада собом, Фарадеј је успео да тај огањ претвори у благост, мудрост и самопрегор“. Сам Фарадеј пише о себи: „Док сам био млад, често сам мисли и намере људи рђаво схватао, иако то није тако било. Доцније сам увидео ту своју ману и дошао до закључка, поред осталог, да је паметно правити се невешт кад вам се учини да вас неко вређа, а да је мудро бити брз и добар кад лепо осећање веје из туђих речи. Уверио сам се да ћу противника пре савладати хладнокрвношћу него пргавошћу“.

Оружје којим се треба борити против зловоље људи јесте умереност и стрпљење, а не повлађивање тренутном расположењу пуном те исте зловоље. Неки сматрају да су то особине људске слабости и својства ситушног духа, али се варају. Уствари, то су велике и племените врлине које служе на част карактеру, а ономе ко их има доносе мир и задовољство.

Разум треба да држи на узди и темпераменат. Човек увек треба да пази шта ће радити и говорити. Једна француска пословица вели: „Језик може да убоде јаче него копље“, а наша гласи: „Језик нема костију, али кости ломи“. Паметан човек уздржаће се да каже и добар виц ако је он на рачун туђих осећања, док ће несмотрен човек избрбљати што му на језик дође. Све те и друге мане показују да многи људи нису навикли да владају собом. Питагора каже: „Или ћути или реци нешто боље од ћутања“. Другим речима, реч је моћна, али треба да је изговорена у право време. Весео човек ствара увек весео свет око себе, а очајник очајнички. Имајмо стрпљења с људима ако желимо да и они буду стрпљиви с нама.

ШТА ЈЕ ПИНАСА?

Пинаса је врста шајке са најмање шест весала. Тим именом назива се и дугачак и узак мањи брод, корвета, затим мала лађа са две катарке и, најзад, по величини други чамац на ратним бродовима наоружан малим топом.

ЛАПИЛИ

Лапили су обично заобљени комадићи окамењене лаве, који настају приликом експлозивних вулканских ерупција. Понекад их има и у већим масама у вулканском агломерату.

Огрлице ... од семења

На Хавајима је одувек венац од цвећа — леи — био симбол пријатељства, који се стavља сваком странцу око врата. Сада се тамо појавила нова врста венаца — огрлице од семења. Семење, истина, није тако лепо као цвеће, али је зато много трајније. Ове огрлице праве се у великој количини и извозе се и у друге земље.

Огрлице од семења воде порекло из села Напупу, које се налази у заливу Кеалакекуа. Још пре сто година била је то жива лука, у којој су најрадије зимовали ловци на китове. Преко ње је извожена кафа из покрајине Кона, која чини залеђе Напупуа. Данас је Напупу мало село, са свега неколико рибарских кућица. Но, оно је веома привлачно за туристе, јер је у њему некад боравио чувени енглески морепловац капетан Кук.

Пре неколико година, жене у овом селу почеле су да праве огрлице од семења и да их продају. Временом, то је постао уносан посао за све становнике Напупуа. Нарочиту драж огрлицама даје семење звано „Јовове сузе", које је овалног облика и дугачко више од једног сантиметра. Неке његове семенке имају зелену, неке мрку, а оне сасвим зреле боју слонове кости.

За прављење огрлица употребљава се и разно друго семење, које није увек лако прикупити, пошто се биљке на којима расте налазе на тешко приступачним местима. То семење има често звучна имена на језику Хавајаца. Тако постоји семе звано „козје око". Ово му име потпуно одговара, јер се на загаситој зеленкастој подлози налази црна шара која потсећа на зеницу козјег ока. Семе „козје око" припада једној биљци повијуши, која расте на висинама од неколико стотина метара. Ова биљка се пуже уз дрвеће, увија се око њега и временом га потпуно угуши. Махуне са семењем налазе се на висини често неприступачној за скупљаче. Понекад га кише спирају и потоци га носе чак до мора, где га жене скупљају. Зато га називају и именом „морски пасуљ". За брање овог семења потребне су јаке кожне рукавице, а пре обраде, да би било мекше, оно се потапа у воду, у којој стоји по неколико дана.

Црвено сандалово дрво даје семење које се погрешно назива виливили. Ово дрво има усправно стабло, круну у облику кишобрана и семе скерлетноцрвене боје. Кад сазри, семење само испада из махуна, али скупљачи то обично не чекају, него га тресу штаповима и камењем.

Даљу сировину за огрлице претставља семење „црноока Сузана", које има црну пегу на црвеној основи. И оно расте на једној повијуши која гуши дрвеће. Њега је тешко открити, па зато налазиште увек остаје тајна налазача. Многи не знају да је ово семење отровно и да је опасно ако приликом обраде дође у додир са крвљу.

Кукуи-дрво је хавајски специјалитет. Зеленкасто-жуте групе овог дрвећа одвајају од зелене позадине хавајских брда. Семење, односно ораси, овог дрвета растурени су свуда под њим. Једно дрво даје по 50 килограма ораха годишње. Семе се може лепо обрадити, те су огрлице од њега врло скупе. Пуно је уља, које је некад служило за прављење буктиња. Масно ткиво око семенке мора се претходно уклонити, јер би иначе бојило кожу оних који га носе. То се чини помоћу мрава.

Неисцрпан извор семења је и опијумско дрво, које иначе низашта друго не служи. Дрво се ни као грађа, ни као огрев не може употребити, а стока неће да једе његово лишће. Гране овог дрвета као да намерно цепају пролазницима одећу и гребу кожу. На Хаваје је донето пре пола века и док није почела производња огрлица није било ни од какве користи.

Ботаничари још нису утврдили да ли биљка авикивики води порекло са Хаваја. Продавци огрлица називају њено семење мауналоа, али то име они дају и многим другим биљкама и семењу. Цвет ове биљке потсећа на цвет грашка. Цвета у јуну и јулу, а за време сушних година махуне су суве већ у августу. Потребне су нарочите куке да би се дошло до зрелих махуна авикивикија.

Скупљање семена претставља само мали део посла који чека произвођача огрлица. За израду огрлица треба имати много стрпљења, сигурну руку и уметничко надахнуће. Прво се семење пребере и остави само оно пуне величине, боје и облика. Затим се семенке буше помоћу мале електричне бургије. То није лако, јер се притом често израњаве прсти. Само понеко семење, као „Јовове сузе", не мора да се буши бургијом, пошто кроз њега лако пролази игла. Пробушено семење се затим, у разним комбинацијама, ниже на конац. Готова огрлица премазује се шелаком или каквим другим безбојним лаком. Осим огрлица, од семења се праве још и минђуше, наруквице и други накит.

Данас се накит од семења може видети у свакој радњи на Хавајима, у свакој луци и аеродрому. Богатство облика и комбинација сведочи о уметничком укусу Хавајаца.

Зашто су Кинези почели да пију чај?

Постоји прича да стари Кинези нису почели да пију чај из неке обести, већ из превелике муке. Наиме, у старој Кини није било водовода, па вода за пиће није била увек најздравија. Због тога су се јављале разне болести. Да би се спасли тога зла, Кинези су морали да кувају воду. Да би та кувана вода била што пријатнија за пиће, они су јој додавали једну биљку која је тамо расла у изобиљу. То је био чај.

ЗВЕЗДЕ НАМ СЕ ПРИБЛИЖАВАЈУ...

Нови електронски телескоп, који је недавно израђен у Паризу, олакшаће у великој мери рад астронома. Захваљујући њему, научници ће се наћи десет пута „ближе" звездама, а један снимак васионе, за који је била потребна експонажа од шест до осам часова, отсад ће се моћи начинити за свега четири минута.

Проналазачи тог апарата, Андре Лалман са Париске опсерваторије и Морис Дишен, стручњак за електронику, радили су на њему једанаест година. Научници који су упознати с њим сматрају да је то један од најзначајнијих изума у астрономији за последњих неколико година.

Апарат ће се налазити у опсерваторији Сен Мишел де Praванс, у Ниским Алпима, због тога што је тамо ваздух чистији и атмосферске прилике за осматрање васионе много повољније него у Паризу. Он ће бити постављен на телескоп много мањи од чувених инструмената израђених у САД и Великој Британији. Међутим, снабдевен дијапозитивом Лалмана и Дишена, он ће, изгледа, имати исту — ако не и већу — снагу од џиновског телескопа у Паломару.

Познато је да астрономи све више раде на основу фотографија васионе. Телескопи данас мање служе за осматрање, а знатно више за снимање свемира. Да би се начинио један снимак, у већим опсерваторијама фотографске плоче излажу се дејству светлости звезда шест до осам часова. Наравно, због сувише дуге експонаже слика често не успе. Новим електронским дијапозитивом та се опасност отклања.

Проналазачи тврде да ће нова камера више хиљада пута појачавати најслабију светлост удаљених звезда и да ће омогућити добијање много јаснијих фотографија, приближавајући на тај начин васиону још више човечјем оку. Она ће бити од велике користи и за проучавање неких планета нашег сунчаног система, на којима, по мишљењу многих научника, постоји биљни свет.

„У сваком случају, тврди Лалман, снимци помоћу електронског телескопа пружиће астрономима нове податке, за чије ће им проучавање бити потребно бар педесет година".

КО ЈЕ БИО ЛАОМЕДОН?

Лаомедон је био тројански владар, отац Пријамов. Богови су га казнили на тај начин што су послали чудовиште да пустоши његову земљу. Да би се ослободио чудовишта, он је позвао Херкула да га убије и за ту услугу обећао му коње. Херкул је убио чудовиште, али Лаомедон није испунио своје обећање.

Још једна експедиција креће у потрагу за Фавсетом

Недавно је у Брајтону, у осамдесет четвртој години, умрла Роза Фавсет, жена легендарног истраживача Персија Фавсета, о чијем су тајанственом нестанку у прашуми Мато Гросо, 1925 године, написане читаве књиге. После смрти своје мајке, најмлађи истраживачев син, Бријан Фавсет, објавио је да је у документима које је она чувала открио досад непознате податке,

који дају наде да су његов брат Џон, а можда чак и стари отац, још у животу.

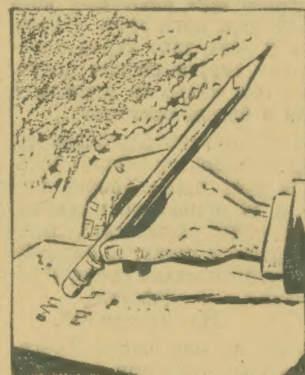
Пре тридесет година, авантура Персија Фавсета изазвала је узбуђење у целом свету. Он је кренуо на далек пут, у дивљу прашуму у сливу реке Амазоне, на основу једног рукописа из 1753 године, који је пронашао у Народној библиотеци у Рио де Жанеиру. Рукопис је говорио о некаквом граду пуном баснословних богатстава, који је опустео још пре доласка Инка, а случајно га је открио један португалски истраживач. Фавсет је организовао експедицију и пошао да испита тајанствени град. Последњу поруку послао је из непроходног Мато Гроса, 30 маја 1925 године. Сви доцнији покушаји да се њему и његовим пратиоцима уђе у траг остали су без успеха. Према једнима, Фавсета и чланове његове експедиције побили су дивљи домороци, док неки енглески научници и даље верују да је истраживач, или бар његов син, још у животу.

Кад би био жив, Перси Фавсет имао би данас 87 година. Но, то је мало вероватно, јер је познато да урођеничка племена из Мато Гроса из верских разлога убијају старце. Па ипак, Бријан Фавсет је решио да уложи сву своју имовину у организовање једне нове експедиције, која ће поћи у потрагу за несталима. Она ће имати и хеликоптере, па ако из ваздуха буду примећени у прашуми какви људи послаће им се порука: „Јеси ли ти Перси или Џон Фавсет?.. Желиш ли да напустиш џунглу?.. Да ли си још заробљеник?.." Порука ће бити сачињена од једноставних сигнала које и домороци разумеју и којима они могу одговорити ако буду хтели.

На сва питања радозналих новинара, Бријан Фавсет одговара да је убеђен да његов отац и брат нису убијени и да верује да су још у животу уколико их је здравље одржало. Да је ово убеђење засновано на неким јаким разлозима види се и из тога што породица Фавсет није прогласила своје нестале чланове за мртве. Они се још воде у матичним књигама као грађани своје општине. Многи сматрају да су се они, још дуго после свог званичног „нестанка", тајно јављали породици и да су били на трагу древног индијанског града.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ШТА СЕ БРИШЕ ГУМОМ?

Кад се гумом бришу трагови слова написаних на хартији мастилом или оловком, онда гума не скида само оно што је написано. Брисање или трљање скида целу горњу површину хартије, са свим оним што она садржи.

☆

ШИЛЕР И ЧАША ВОДЕ

Јован Јовановић-Змај јако је волео свога пријатеља Ђоку Стојановића. Ђока је био добар друг, весељак, а волео је и добро јело и пиће. Као човек имао је лепих особина, које је Змај много ценио.

Једном се Змај и Ђока договоре да заједно оду у позориште да гледају једну Шилерову драму, па узму места један до другог. Змај је стигао раније и сазнао да је због болести једног глумца репертоар промењен. Уместо Шилерове драме, на репертоар је стављена Скрибова комедија „Чаша воде".

Кад је Ђока стигао, Змај му рече:

— Богме, Ђоко, теби су добро подвалили. Ти си се надао шилеру (врста вина), а они теби — чашу воде.

☆

НАТРУШЋИНА

По народном веровању, натрушћина је демонско биће које се јавља у облику различитих животиња. Чим га човек угледа, потребно је да бежи, и то што брже може, јер ако га натрушћина случајно стигне и претекне умреће за неколико дана. Натрушћина се види обично ноћу. Често је невидљива, те се тада само чује како свира и игра. Разуме се, она као и друге заблуде развила се у времену кад народ није био просвећен.

☆

КОЗЛИЋ

Козлић или јарац је гимнастичка справа слична коњу, само је мања и без хватаљки. Висина ове справе је различита, а веома је згодна за прескоке.

☆

ШТА ЈЕ ЛУР?

Лур је стара игра из Фригије са озбиљним и лаганим покретима у три четвртине такта.

ДВА ЛЕЊИВЦА
Сили Симфонија
WALT DISNEY

„ЗЛАТО БАЛТИКА“

Још пре деветнаест векова, римски император Нерон слао је своје амбасадоре у далеку земљу на обали Балтика да му донесу ћилибар — амбру — који је већ тада много цењен. Од једног таквог комада Нерону је начињен монокл, који се сматра првим наочарима против сунца. Трговина ћилибаром цветала је кроз цео Стари и Средњи век. Тевтонски витезови заснивали су своју економску снагу, поред осталог, и на налазиштима овог необичног „камена“. Последњих деценија, откривајући и испитујући старе гробнице, археолози су тачно установили пут којим су се трговци украсних предмета од амбре кретали кроз целу Европу према Блиском, Средњем и Далеком Истоку.

Постојбина ћилибара је једна мала област на јужној обали Балтичког Мора, источно од града Кенигсберга. Висока цена овог артикла утицала је да га назову „златом Балтика“, а око њега и његових налазишта дуго су испредане тајанствене приче. Столећима се није знало шта је уствари ћилибар. Једни су говорили да је то стврднута мокраћа рисова, други да је восак који су начинили мрави, трећи да је то окамењени мед итд. Најзад је наука разгрнула копрену са фантазија и утврдила да амбра није ништа друго до окамењена смола неких четинара који су пре 50 милиона година расли на простору на коме се данас налази јужна обала Балтичког Мора.

Почетком терцијерног доба, северни део Европе налазио се под водом. После много хиљада година, пошто се вода повукла, уздигли су се планински венци виши од данашњих Алпа, а с друге стране образована су острва у данашњем Балтичком Мору. У то давно време, у близини данашњег Кенигсберга простирале су се огромне шуме четинара, из којих је цурила смола током милиона година, тако да се на површини земље образовао слој меког ћилибара. Доцније, кад је ледени талас захватио северни део наше полулопте, земљу су покрили пространи глечери, који су својом тежином потисли у море створена острва. Тако је и велике четинарске шуме прекрила вода, а на меки слој ћилибара почео је да се таложи морски нанос.

У току наредних хиљада година наступила су нова померања земље. Изложен разним утицајима, ћилибар је постао нека врста морског камена. Пошто је његова специфична тежина веома близу тежини морске воде, често се догађало да су таласи, ударајући у хридине ћилибара, одбијали мање и веће комаде и носили их све до обала данашње Шведске и Данске. Пре но што је почело вађење ћилибара из рудника у Палмникену, амбру нису вадили рудари, већ су је скупљали рибари по мору. На основу тога што ћилибар и морска вода имају готово исту специфичну тежину, могућно је разликовати прави од лажног ћилибара. Треба само слаткој води додати одређену количину соли, па у исти суд спустити комад амбре. Ако плива, значи да је у питању прави ћилибар.

Ова четинарска смола може да буде бледожута, кестењаста и ружичаста са свим могућним преливима. Афрички и источни народи воле накит од светлог ћилибара, док се у Европи више траже јаче боје, а нарочито плавкаста, зелена и мрка, које су и најређе.

Но, ћилибар је имао да одигра и у науци једну необичну улогу, коју нико није могао предвидети. У ћилибарској смоли досад је пронађено веома много сасвим очуваних инсеката који су живели пре више милиона година. У њему су откривена пера птица, животињски нокти и длаке, па чак и буве. Ћилибар је сачувао капљице морске воде од пре неколико десетина милиона година, што је врло важно за научна испитивања. Та вода је остала непромењена у херметички затвореним шупљинама или у мехурићима алги које су такође нађене у амбри.

Док се медицина заснивала само на искуству, стари народи су употребљавали ћилибар за лечење разних болести. Савремена медицина испитује његова својства и проверава ранија веровања. Засад се може са сигурношћу рећи да он има извесно дејство на људски организам, али да су раније претпоставке биле претеране.

Ћилибар је лош спроводник топлоте. Чак и онда кад је зима јака, украс од ћилибара који належе на кожу изазива пријатан осећај својом млаком топлотом. Он слабо спроводи и електричну струју. У последње време од ћилибара се израђују делови разних медицинских инструмената, нарочито за трансфузију крви, јер се крв у додиру са ћилибаром не згрушава.

За последњих сто година, откако се наука све више занима за стварање вештачких материја, хемичари су често покушавали да произведу вештачки ћилибар. То им досад није пошло за руком, иако је познат његов хемиски састав. Постоји једна тешкоћа коју ваља савладати па да се стигне до циља: треба „само“ открити какви су се физички и биолошки процеси одигравали пре 50 милиона година, процеси који су стврднули смолу давно ишчезлих четинара и од ње начинили данашњи ћилибар.

Тајна МАЈА

Календар старих Маја датира, како у њему стоји, од 3373 године пре наше ере, што значи да је племе Маја старо 53 столећа. О њиховом ранијем постојању и пореклу нема никаквих података.

☆

Племе Маја живело је у данашњој Гватемали и Хондурасу. Тикал је био највећи град њихове моћне државе. У времену између 530 и 629 године Маје су, из непознатих разлога, напустиле своју земљу и основале нову државу на Јукатану, са Чичен Итзом као главним градом.

☆

Зашто је старо, велико царство било напуштено? Због неког помора? Или земљотреса? Или је можда земљиште било неплодно и није могло да исхрани све многобројније

становништво? На ово питање историја још није дала одговор.

☆

Али, и нова држава била је осуђена на пропаст. Шпански освајачи немилосрдно су је уништили. Научници се већ десетинама година труде да, из оскудних података којима располажу, реконструишу историју овог старог индијанског племена.

☆ ☆ ☆

Узрок нашег оскудног познавања историје Маја дошао је као последица верске затуцаности једног човека: Ланде, некадашњег бискупа на Јукатану. После шпанског освајања овог полуострва, Ланда је спалио све рукописе старих Маја, изузев три астрономска кодекса. На основу њих ми данас знамо да су Маје били најбољи астрономи у историји и да у њиховом календару, који обухвата преко 50 векова, нема ниједне грешке. Иначе, то није био народ научника, већ добрих земљорадника и изврсних грађевинара. Живели су једноставно и без сукоба са осталим становницима Америке. Захваљујући археолошким истраживањима која су нарочито последњих година постала обимна, можда ће ускоро бити расветљена тајна племена Маја.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

КЛОКОЧИКА

Клокочика је листопадни шиб који има непарно перасто лишће. Цвет му је крупан и бео, састављен у грdeveloped гроздасте цвасти. Плод има изглед надувене чауре. Расте по шумама средње и источне Европе и западне Азије.

☆

ЊОРКЕ

Њорке припадају породици северних морских птица пливачица. Имају кратка закржљала крила, белих су груди и ногу назад јако забачених. Одлично пливају и гњурају. Хране се рибом и ситним рачићима, а настањују високе стеновите обале, где живе у великим јатима. Легу се у шупљинама стена. Највећа врста њорки искорењена је још у 19 веку. Ловци их лове и скупљају њихова јаја.

☆

ШТА СВЕ ЗНАЧИ РЕЧ РОНДО?

Реч рондо у француском песништву означава малу песму, утврђена облика, са два слика и обавезним понављањем. Прост рондо има тринаест, а двоструки двадесет стихова. Под речју рондо подразумева се и музички облик у коме се главна тема понавља више пута. Између тих понављања уметнути су ставови који су увек у другом тонском роду. Такт и темпо у споредним ставовима обично се не мењају, да се не би кварило јединство облика.

☆

САБЉИЧИЦА

Сабљичица је вишегодишња биљка. Она по свом облику потсећа на перунику. Има подземно кртоласто стабло слично луку. Постоји око 150 врста сабљичице, већином из Капланда. Неке се гаје као украсне биљке.

☆

ПРЕКО 50 ЗЕМЉОТРЕСА СВАКОГ ДАНА

Према подацима америчког Националног географског удружења, у току једне године у разним крајевима света догоди се око 20.000 мањих и већих земљотреса.

БИЉКЕ ЗРАЧЕ СВЕТЛОСТ

Слично малим свицима, који своје природне фењере запале среди ном лета кад падне први сноп, и зелене биљке испуштају светлост. Само, светлост биљака невидљива је за људско око.

Још пре неколико година, амерички научници Стрелер и Арнолд открили су да биљке одају неку слабу црвену светлост која се голим оком не може видети. Међутим, пре кратког времена, један од њих, др Бернард Стрелер, који је данас доцент за биохемију на универзитету у Чикагу, успео је да издвоји супстанцу која је извор и узрок тог светлосног зрачења. Он је пошао још даље, па је у својој лабораторији произвео исту такву материју која одаје светлост. То је постигао комбинацијом екстракта из скуваних зелених биљака и једне још од раније познате хемиске супстанце издвојене из праха од свињских бубрега.

„Сва ова открића била су омогућена проучавањем свитаца и светлећих бактерија, — изјавио је др Стрелер. — Сматра се да постоји уска повезаност између овог биљног светлосног зрачења, којим се у суштини ослобађа енергија, и фотосинтезе, процеса којим се енергија нагомилава. За нас претставља нарочито изненађење чињеница да у процесу фотосинтезе извесну улогу играју оне исте хемиске материје које су узрочник светлуцању свитаца и светлећих бактерија, због којих понекад рибе ноћу светле“.

Пловне реке и канали у нашој земљи

На првом месту стоји име реке, односно канала, на другом пловност за теретни саобраћај, а на трећем пловност за путнички саобраћај.

Сава	од Сиска	од Шапца
Дунав	целом дужином	целом дужином
Тиса	целом дужином	од Сенте
Вел. Бачки Канал	целом дужином	———
Драва	од Чађавице	од Осијека
Бегеј	целом дужином	од Српског Итебеја
Купа	од Покупског	———
Мали Бач. Канал	од Малог Стапара до Савиног Села	———
Бојана	целом дужином	———
Неретва	од Метковића	од Метковића
Крка	од Скрадина	од Скрадина
Црнојевића Ријека	при ушћу	———
Зрмања	од Обровца	од Обровца
Тамиш	од Панчева	од Панчева

Како се животиње узајамно помажу

Мала светлоплава тачка, чији је брзи лет разбио једноличност тамног зеленила густе борове шуме, привукла је пажњу зоолога Хилберта Сиглера. Плава „муња“ слетела је на једну грану и тек тада је научник приметио да на њој већ стоји једна сојка, птица светлоплавог перја. Држећи у кљуну комадић нечега за јело, придошлица је доскакутала до свог друга. који ју је дочекао нестрпљивим дизањем главе и — отвореним кљуном. Веома нежно, придошла птица спустила је у гладни кљун храну коју је донела.

Зоолог је био изненађен. Овакве сцене нису ретке и необичне у доба парења и одгајивања младих, али усред зиме... Брзо је управио свој доглед према пару на високој грани и — добио је одговор. Птица „готован“ била је уствари, стари, већ посивели мужјак, чија је доња половина кљуна била сломљена у самом корену. Остарела птица-инвалид није била у стању да сама узима храну и без своје пажљиве другарице била би осуђена на смрт од глади.

Узајамна помоћ и сарадња нису ретке појаве у животињском свету. Природњаци тврде да је и код животиња потреба за извесним обликом пријатељства од исто толике биолошке важности као храна и вода. Вршећи опите са жабама, они су утврдили да чак и њима тешко пада усамљеност. Например, озледе на телу код једне издвојене жабе зацељују веома споро. Но, довољно је убацити у базен другу жабу па да се „рањеник“ почне опорављати брзином која понекад збуњује. Усамљен млад миш неће ни приближно тако расти као његови вршњаци који живе у заједници, иако добија исту храну као и они.

У животињском царству често се може наићи на повремена или стална удруживања ради постизања одређеног циља. Природњак Јеркес, који се претежно бави проучавањем мајмуна, дао је једном шимпанзу тешку кутију пуну мирисних слаткиша, која се затварала веома компликованом бравом. Шимпанзо је, привучен пријатним мирисом који се ширио из кутије, најпре покушао да је одвуче у свој кавез, да би је тамо натенане отворио. Али, кутија је била сувише тешка. Шимпанзо се није дуго премишљао. Потражио је једног свог „познаника“, потапшао га по рамену и покретима руке „објаснио“ му да од њега тражи помоћ. Удруженим снагама они су лако одвукли кутију, заједничким напором је отворили и слаткише братски поделили.

Велики бели амерички пеликани стварају праве риболовачке задруге. Читаво једно јато пеликана лови заједно. Они се истовремено дигну у ваздух, лете извесно време према пучини, а затим се, образујући у лету полукруг, спуштају на воду. Тада, као на неки знак, птице крећу ка обали. Раме уз раме, кљунова који тек што не додирну воду, приближавају се обали, као жива рибарска мрежа. С времена на време у хору залупају крилима да би узнемирили рибе, које, у страху, беже тада према плићаку. Полукруг се све више сужава и, најзад, рибе се нађу опкољене гладним птицама. Напред више не могу, јер је тамо обала. И тада почиње заједничка гозба, какву, да је ловио сам, ниједан пеликан никад не би имао.

Вране и гавранови склапају понекад чудне ортаклуке: они здружују своју оштроумност. Британски природњак Френсис Пит имао је два гаврана, Бена и Џоа, који су удруженим снагама правили шале с мачкама залуталим у њихово двориште. Бен би пришао мачки спреда и стао, тобож немарно, да јој се шетка испред носа. Мачка, очарана изгледом на мастан залогај, и не примећује да јој се Џо привукао с леђа. У тренутку кад је она већ спремна на скок, Џоов кљун, јак као челична клешта, зарио би јој се у реп. Маучући од бола, мачка би се хитро обазрела. Џо, би, наравно, отскочио, а Бен, коме је она сад била окренута леђима, зграбио би је за реп. Понекад би та њихова игра трајала сатима, све док мачка, изнурена тим бесомучним окретањем, не би напустила бојно поље.

Френсис Пит необично се поносио „мудрошћу“ својих гавранова, све док једног дана, у неком шумарку, није видео сличан подвиг. Три вране збијале су истоветну шалу с једном великом буљином, која се најзад, искљуцана и изморена, срушила с гране.

Међусобно помагање и удруживање животиња исте врсте много је чешће од „ортаклука“ разнородних животиња. Па ипак, и на ово се може наићи. Кинески биолог Тсан тврди да је потреба за другарством код животиња толико јака да се због ње заборављају урођена непријатељства. То своје тврђење Тсан је доказао низом огледа. У својој лабораторији он има два необична ортака: пацова и мачку, који само удруженим снагама могу да дођу до својих дневних оброка. Наиме, биолог им стави храну у једну кутију чија је предња страна начињена од неког отпорног провидног материјала. Кутија се отвара истовременим притиском на два дугмета, тако да ниједна од двеју животиња не може сама да уклони поклопац. Да би дошли до хране, пацов и мачка морали су да здруже своје напоре и да забораве на вековно непријатељство које влада између њих. Временом, мачка је заборавила да би и пацов могао да буде пријатан залогај, а у пацову се угасио страх од старог непријатеља.

Пре неколико година, чувари зоолошког врта у Филаделфији били су веома забринути за судбину једног носорога, који је, нашавши се у ропству, одбијао да прима храну. Сви покушаји чувара да му се приближе изазивали су неописив бес заробљене животиње. Једном старом чувару пало је најзад на памет да би носорог свакако лакше подносио ропство кад не би био сам. Али, кога му дати за друга кад зоолошки врт није имао више ниједног носорога? Чувар није смео да ризикује и уведе у његов кавез неког од својих питомаца из далеких земаља. Једино што је без неке велике штете могао да жртвује била је једна обична коза. Готово преконоћ, „понашање“ носорога се изменило: почео је да прима храну и није више падао у јарост кад би се неко приближио његовом кавезу. Није прошло ни неколико дана, а носорог и његова „потстанарка“ постали су права атракција зоолошког врта. Коза би га читав дан задиркивала и боцкала својим роговима, што је он подносио стрпљиво и доброћудно, па би је чак потстицао на игру кад би се она, уморна, повукла у један крај кавеза да мало предахне.

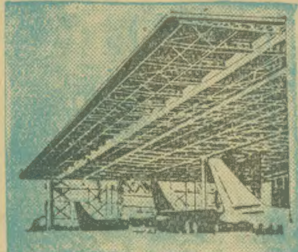
Укроћена ларма

Два америчка инжењера усавршила су направу која производи „таласе тишине“. Ова направа има за задатак да неутралише „таласе ларме“. Против несносних звукова предузимале су се и досад разне мере: подизани су заклони у виду зидова или су грађене читаве коморе обложене слојем који не пропушта звук. То није било увек изводљиво, јер постоје трансформатори и мотори који су толико велики, или су такве природе, да се не могу оградити. Да би се утишало њихово неподношљиво брујање, ова два стручњака прибегла су једном новом поступку, — начинили су апарат који помоћу звучника одашиље нарочите таласе у правцу извора ларме. Једни и други таласи сусрећу се, сударају и — поништавају. На тај начин створи се „угао тишине“ и околина се ослобађа несносне буке.

ВЕРОВАЛИ или не...

НАЈВЕЋА ВРАТА НА СВЕТУ

Врата на хангару у Вичити, у америчкој савезној

држави Канзасу, важе за највећа на свету. Иако широка 23, висока 19 метара, а тешка 1,247.089 килограма, врата се могу отворити, тачније речено подићи тако да буду у истој равни с кровом, за свега 85 секунди.

СЛУЧАЈНОСТ

У једном разреду основне школе у Антигу, у америчкој савезној држави Висконсин, било је прошле године пет ученика који су се звали Мајкел и сва петорица били су леваци.

ПАРАЛИЗОВАНИ ЛОВАЦ НА МЕДВЕДЕ

Канађанин Бријан Арит, парализован у обе ноге, страствен је ловац на медведе и не пропусти ниједну сезону а да не оде у лов на ове опасне животиње. Арит није у стању да као остали ловци трага за медведима, већ их, сатима седећи у заседи, чека да му „наиђу на пушку“.

НАРОД КОЈИ ЖИВИ У ЛОНЦИМА

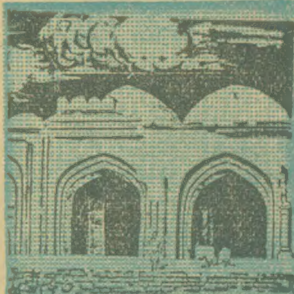
Џиновски земљани лонци разних облика, окренути наопако и са једним отвором који служи уместо врата, једина су обиталишта становника Синдера, једног већег насеља у Нигерији.

У ДЕВЕТОЈ ДЕЦЕНИЈИ БЕЗ НАОЧАРА

Доктор Џон Валис (1616 до 1703) чувени оксфордски математичар, радио је сваког дана по десет часова у једној полумрачној библиотеци све до своје осамдесет и осме године, не служећи се при раду наочарима.

КОЛИКО ЊИХ, ТОЛИКО — ЖЕЉА

Мошеју Јума Масџид у Раџмахалу, у Индији, саградио је раџа Синг. Првобитна његова намера била је да сагради себи палату. Међутим, кад је зграда већ била почета, Синг је, на захтев једне од својих жена, наредио да уместо палате буде сазидан

храм. После извесног времена, на захтев своје друге жене, пристао је да нова грађевина буде преудешена у пагоду. Но, ниједна од тих жеља није била у потпуности испуњена, јер је Синг још једном променио одлуку и на наваљивање треће жене саградио је најзад — мошеју.

ГРАД БЕЗИМЕНИХ УЛИЦА

Америчка варошица Ленокс, која броји 3.700 становника, има једну главну и десетак споредних улица, од којих ниједна нема имена нити икакве друге ознаке.

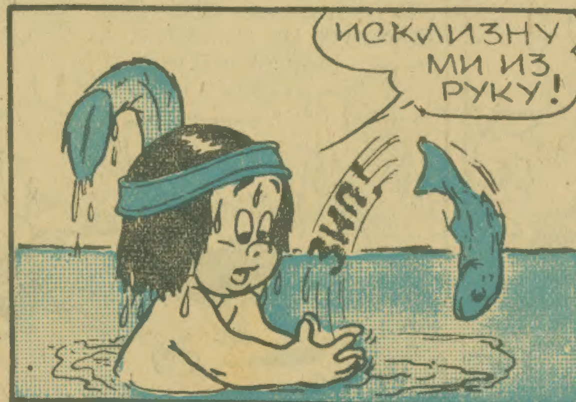

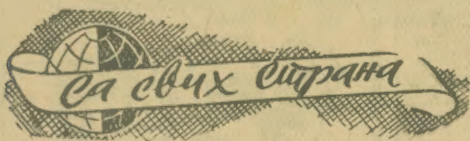

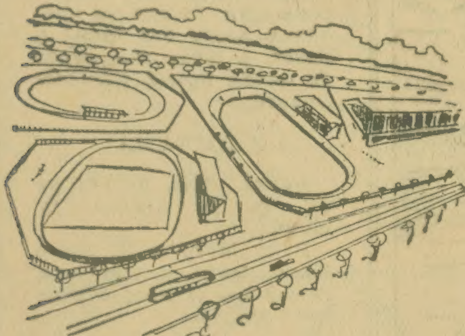

„ОЛИМПИСКИ ПАРК“

Наш цртеж претставља план спортских терена у изградњи за олимписке игре које ће се одржати идуће године у Мелбурну, у Аустралији. Игралишта заузимају простор од тринаест квадратних хектара, а налазе се свега два километра од центра града. Крајња грађевина десно претставља покривено олимписко пливалиште. У средини је простор за фудбалске утакмице и атлетска

такмичења. С леве стране доле налази се терен за хокеј, који је опкољен бициклистичком стазом, а лево горе је помоћно фудбалско игралиште, на коме ће се такође одржавати атлетска такмичења. Цео простор добио је име „Олимписки парк“. Централни терен, на коме се сада налази игралиште мелбурнског крикет клуба са 85.000 седишта, биће преудешен за пријем 120.000 гледалаца. Спортисти ће становати у „олимписком селу“. Пошто ће се на олимпијади стећи људи из свих крајева света, организатори су одлучили да се образује више центара за исхрану, у којима ће бити заступљене: француска, енглеска, америчка, италијанска, скандинавска, средњоевропска, руска, јужноамеричка и азиска кујна.

☆ ☆ ☆

ИНСЕКТИ КОЈИ ЖВАЋУ И ИНСЕКТИ КОЈИ СИСАЈУ ХРАНУ

Инсекти штеточине могу се, поред других начина класификације, поделити у две групе према томе како се хране: једни жваћу храну, док је други сисају. Инсекти који жваћу, као што су гусенице и разне бубе, једу лишће и стабљике биљака, док инсекти који сисају исисавају сокове из биљака на којима живе. Ово је важно да се зна, јер се на основу тога одређује на који се начин треба борити против ових штеточина. Инсекти који жваћу храну уништавају се на тај начин што се лишће на коме они живе посипа разним отровима, док се код оних других морају посипати сами инсекти и њихова јаја, или се нарочитим отровима затрују сокови биљака. То су отрови који имају својство да их сама биљка апсорбује, те тако постају смртоносни за инсекте. За инсекте који жваћу још и данас је најбоље средство ДДТ, али има и других препарата.

☆ ☆ ☆

МУЗИКАЛНА ПОРОДИЦА

У тиролском местуРојте, седморо деце учитеља музике Енгела, четири сина и три кћери, свирају у 120 разних инструмената. Поред инструмената познатих свуда у свету, у кући породице Енгел одјекују и звуци „шведске дрвене ципеле“, једне врсте мандолине у облику дрвене ципеле какве у неким крајевима носе сељаци. Ту су и дромбуље и чегртаљке, као и различита звона, помоћу којих се изводи прастара „музика звона“. Ова даровита деца, узраста између шест и шеснаест година, давала су већ многе концерте, па су учествовала и у телевизиским програмима.

☆ ☆ ☆

БУСТРОФЕДОН

Бустрофедон је начин писања у старијим споменицима Грка, Умбра, Етрушћана и других старих народа. Тај начин састоји се у томе што се у првом реду пише с десна налево, у другом с лева надесно, у трећем опет с десна налево и тако редом, наизменично. Могао се први ред писати и с лева надесно, а други с десна налево. То је комбинација начина писања преузетог од Феничана и Јевреја, који су писали с десна налево, и доцнијег начина писања с лева надесно. Бустрофедон је грчка реч и у суштини значи — окретање говечета. Име је постало на основу посматрања рада орача, који почне да оре бразду с једног краја, па кад дође на други крај онда окрене плуг и почне да оре у супротном правцу.

☆ ☆ ☆

СЛЕПИ МИШ-ПОТКОВИЧАР

У пећинама Девона, у Великој Британији, живи једна врста пећинских слепих мишева које и данас научници пажљиво проучавају. Наиме, ови слепи мишеви имају на носу мембрану у облику потковице, због чега се зову потковичарима, а по њој се разликују од осталих слепих мишева који живе у Енглеској, чији су носеви слични мишјим. Засад није познато чему служи ова мембрана, али зоолози претпостављају да је она у вези са оријентисањем слепог миша у простору помоћу одјека. Потковичари су необично вешти летачи и у стању су да нагло промене правац чак и приликом спуштања, док лете с главом надоле. На основу снимака утврђено је да потковичар док лети има лако напућена уста, из чега се може закључити да он тада испушта ултразвучне таласе.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ПРИРАСТ СТАНОВНИШТВА У СВЕТУ

Према најновијим статистикама, прираст становништва у Кини износи око 12 милиона годишње. Азија је уопште континент с највећим прирастом, који ће се одржати, како се рачуна, бар до 1980 године. То зависи највише од тога кад ће Кинези усвојити тип малих породица, који је раширен у осталим деловима света. Међутим, у Јапану, нарочито откако је постао индустриска земља, постепено се губи култ према породици и обожавању предака, те је и проценат рађања опао. У Совјетском Савезу прираштај износи око 24 становника на хиљаду (нешто мало мање него у САД), према 38 на хиљаду колико је било пре рата. Уопште, узрок смањења породице у разним земљама је различит. У Ирској то долази услед касне женидбе, док у Западној Европи углавном услед регулисања рађања. С друге стране, на прираст становништва утиче и већа брига о народном здрављу. За то је најбољи пример Цејлон, где је уништавањем комараца и сузбијањем маларије само за осам година смртност пала на половину.

ИНТЕЛИГЕНЦИЈА ДЕТЕТА ЗАВИСИ ОД МАЈЧИНЕ ИСХРАНЕ

Ако мајка жели да јој дете буде бистро и живахно, мора да узима доста витамина за време трудноће и дојења. Опити вршени у америчким породилиштима и саветовалиштима за децу показали су да су деца мајки које су у томе периоду узимале витамине била умно много напреднија и далеко превазилазила децу чије мајке нису пазиле на систематску исхрану. Развој деце праћен је до навршене пете године.

НОВ НАЧИН ПАЉЕЊА ХИДРОГЕНСКЕ БОМБЕ

Судећи према дискусији вођеној у енглеском парламенту, изгледа да је после више година истраживања нађен начин да се хидрогенска бомба упали без паљења атомске, која је досад служила као упаљач. Да би се хидрогенска бомба упалила, потребна је велика топлота, за шта је раније служио уранијум или плутонијум. Сад се, међутим, та велика топлота постиже кратким спојем жица високог напона. Досад је било потребно најмање 24 килограма уранијума или плутонијума да би се створио ланац реакције. Као упаљач хидрогенске бомбе служио би деутеријум, тритонијум или литијум, а њихова количина могла би бити веома мала.

ШТА ЈЕ ОНДОГРАФ?

Ондограф је електрични апарат помоћу кога се може убележити на хартију крива линија наизменичне струје, састављена од великог броја тачака.

ЗАШТИТА ОД ВЛАГЕ

За потпуну изолацију влажних зидова постоје сада нарочите плоче на жлеб. Њихово највеће преимућство је у томе што дозвољавају слободно струјање ваздуха. Дугачке су пет, а широке један метар. Начињене су претежно од дебелог картона натопљеног асфалтном масом. Кроз њих иде читава мрежа каналића, танких сита и дрвених жлебова. Услед разлике у температури, ваздух који улази кроз дрвене жлебове стално струји кроз плоче и на тај начин испарава се влага из зидова. Ове изолационе плоче веома дуго трају, јер не труле од влаге.

НАЈВЕЋА БРЗИНА ВЕТРА

Станица метеоролошког бироа у Филаделфији измерила је у јануару ове године највећу досад забележену брзину ветра, која је износила 300 миља на час. Ова ваздушна струја кретала се на око 7.000 метара висине и приметили су је пилоти млазних авиона. Колика је ово ужасна брзина најбоље се може видети из тога што већ кретање ветра брзином од 75 миља на час претставља ураган. Мада ми ове олује уопште не запажамо, оне, по мишљењу стручњака, ипак утичу на климатске прилике на земљи.

ИНДИСКИ ЛЕКАР ПРОНАШАО НОВ АНТИБИОТИК

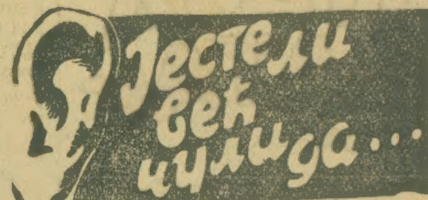
Један индиски лекар успео је да из једне врсте гљива која за време кишне сезоне расте у околини Калкуте издвоји нов антибиотик, који веома успешно делује код тифоидних грозница. Нешто је слично добио и неки аустралиски лекар из једне друге врсте гљива, само што овај лек не може свако да поднесе, јер код извесних особа делује као отров.

СТЕРИЛИЗОВАЊЕ МЛЕКА ЖИВИНОМ ПАРОМ

Технолошки институт у Чикагу усавршио је један нов начин стерилизовања млека, при коме оно не губи нимало од свог укуса и хранљивости. Ово се постиже зрачењем живине паре. Да би млеко могло да се одржи, потребно је уништити све бактерије док још млеко услед њих не изгуби свој првобитни укус. Досадашњим стерилизовањем ултравиолетним зрацима, атомским зрачењем и катодним зрацима млеко је мењало донекле свој укус. Поред тога, ови начини били су скупи и морала се предвидети заштита радника од штетног дејства зрачења. Са живином паром рад је много јевтинији, а довољну заштиту претставља најобичнија стаклена плоча.

„РАСТЕГЉИВИ“ АУТОМОБИЛИ

У индустрији аутомобила сваког дана пронађе се нешто ново. Тако је једна фабрика из Калифорније начинила камион чији се задњи део каросерије може спустити до земље, те се тако могу товарити тешки предмети без дизалице. У другој једној фабрици израђен је камион чије се осовине точкова могу удаљити једна од друге, слично ономе што раде наши сељаци кад „расточе“ кола, да би на њих товарили лаке кабасте предмете. Произведен је и један специјални камион за пренос аутомобила, који може да понесе до пет мањих камиона.

... асцици, што на грчком значи људи без сенке, називају се становници екваторијалних крајева. Због тога што им у извесно доба године сунце стоји стално у зениту, они су повремено заиста без сенке.

...у индиској области Акола, мачке су сматране за свете животиње. Сваки домородац који случајно убије мачку био је дужан, у знак покајања, да начини исто такву од чистог злата и да тај златни кип баци у море.

... Толстој је, поред познатих романа и приповедака, написао и један уџбеник из аритметике. На крају своје „Аритметике“ — написане после „Рата и мира“ а пре „Ане Карењине“, — Толстој је дао и опширно упутство за наставнике.

... најстарији петролејски извор у Америци, откривен у

близини Кјуба Лејка 1627 године, још има у себи петролеја.

... на спроводу Виктора Игоа, 1 јуна 1885 године, у великој погребној поворци лепршала се и српска застава, коју су носили наши омладинци. Овим су српски студенти последњи пут одали своју захвалност Игоу због тога што је у доба српско-турског рата својим чланком „За Србију“ устао у одбрану српског народа.

... Цепелинов изум, ваздушну лађу, немачки уред за патенте уврстио је некад

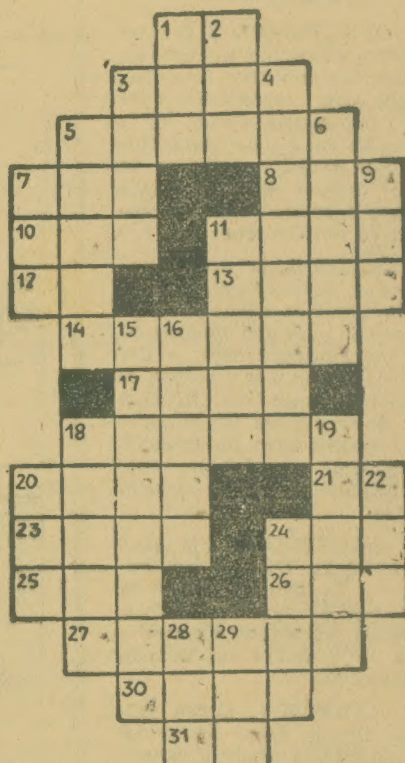

у 77-у групу патената — отсек „за спорт и игру“.

Водоравно: 1) река у Сибиру; 3) врста тканине; 5) роман Бранка Ћопића; 7) језеро у Северној Америци; 8) кретање кроз ваздух; 10) личност из романа „Далеко је сунце“; 11) стратегиски важна тачка; 12) хемиски знак за сребро; 13) индиски новац; 14) непрофесионалац; 17) предворје; 18) врста скроба; 20) ароматична биљка; 21) јединица за мерење електричног отпора; 23) град у Бенгалу; 24) и један и други; 25) неман; 26) град у Француској; 27) познати словеначки песник; 30) опера од Вердија; 31) нота.

Усправно: 1) коло; 2) јединица за мерење слабих струја; 3) врисак; 4) врста музичке композиције; 5) железнички колосек; 6) мера за дужину; 7) врста врбе; 9) део теразија; 11) запаљење слузокоже; 15) личност из познатог романа Светозара Ћоровића; 16) јунакиња једног Дизнијевог филма; 18) врста укоснице; 19) птица грабљивица; 20) речно острво; 22) аутор романа „Чаробни брег“; 24) природна смеша глине и хидратисаног оксида гвожђа; 28) град у Немачкој; 29) збирка старе скандинавске књижевности.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) спор; 5) „Кармен“; 7) јута; 8) мат; 10) акита; 12) га; 13) реви; 15) еп; 17) радар; 19) рис; 21) река; 22) Кенија; 24) „Нана“; 25) Або; 27) ораси; 29) Ад; 30) тека; 32) ес; 34) ритер; 36) Лок; 38) тиха; 39) Мароко; 41) Ласа.

Усправно: 1) „Сатир“; 2) Пратер; 3) Ом; 4) Рем; 5) Кук; 6) наг; 7) Јадер; 9) Татра; 11) Авари; 14) идеја; 16) Пикар; 18) Акаба; 20) сенат 23) Насер; 24) Нобел; 26) одора; 28) Икитос; 31) Атика; 33) сом; 35) ехо; 37) кал; 40) Ра.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ЋУДЉИВА РИБА

Лако можете да направите ову рибу која се паметно понаша у сланој води, али у слаткој промени ћуд и плива само на леђима. Узрок овоме је различита густина воде.

СЛ. 1

СЛАНА ВОДА

СЛ. 2

СЛАТКА ВОДА

СЛ. 3

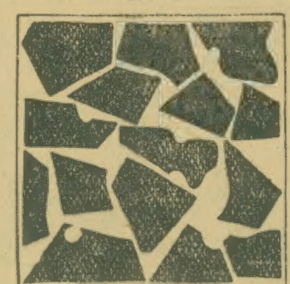
Да бисте ово извели, треба вам мало дужи комад плуте (слика 1). Исеците од те плуте тространу призму; дужина нека остане иста коју је имао првобитни комад плуте. Свака страна троугла у основи треба да буде дуга два сантиметра (слика 1).

Две стране призме обојите црном бојом. Ако немате црне, можете употребити и плаву. То су сада обојена леђа рибе. Остале делове рибе обојите бело. На једној основи причврстите мало црно дугме; то ће бити око. Реп и пераја направите од алуминијума и забодите на одговарајуће место у плуту. Тиме је ваша риба готова. Сад само треба да је испробате у води.

Узмите два суда и напуните их водом. У један од њих ставите соли толико да вода буде доста слана. Сад ставите вашу рибу у суд са сланом водом и видећете да ће се она поставити како треба, тј. на трбух, и „пливаће“ сасвим слободно на површини воде (слика 2). Али, ако је ставите у чисту воду она ће упорно мењати свој положај, тј. „пливаће“ на леђима (слика 3).

ПОКУШАЈТЕ!

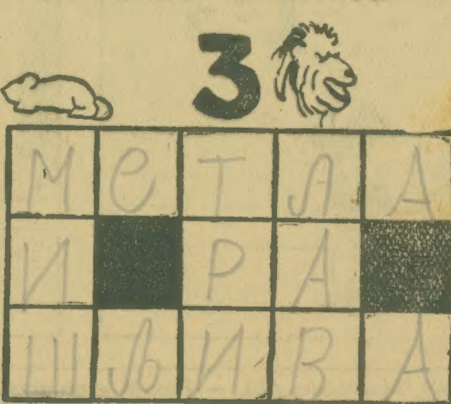
Да бисте добили фигуру која нешто значи, морате прво прецртати ову слику и изрезати сваки део посебно. Вештина се састоји у томе да се добијени делови

саставе и добије облик једне животиње. Али, које?

Ако не можете никако да успете, рећи ћемо вам ми: треба да добијете медведа.

УКРШТЕНЕ СЛИКЕ

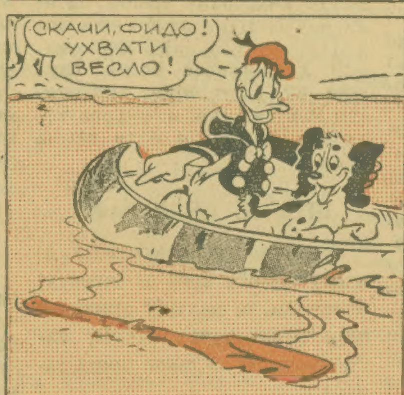

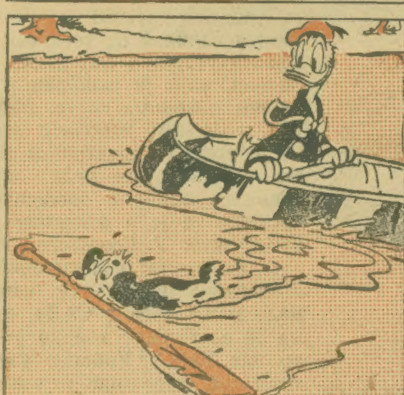

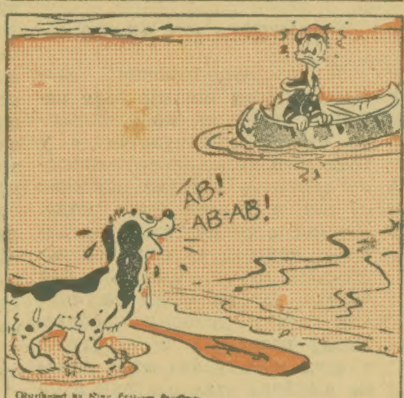

ВОЛИ ТАЧНОСТ

Пера Ждера жали се Микију:

— Никако не подносим људе који закашњавају. Ето, јуче сам био с Попајем заказао састанак у осам сати. Ја сам на уреченом месту био тачно у девет, а њега сам морао да чекам пуних петнаест минута.

У ГОСТИМА

Белка: Рајо, хоћеш ли да ти ја исечем ту шницлу.

Раја: Могу и ја, тетка Белка. Знаш, научио сам. И код нас је месо обично тако жилаво.

ТРЕЋИ ЗЕЦ

Шиља убио зеца и поносно га носи за уши.

— Ово је већ трећи! — узвикнуо је сав раздраган.

— Од јутрос? — пита један од ловаца.

—Не, за десет година моје ловачке каријере.

ДОБРА ЕВИДЕНЦИЈА

— Рајо, колико сам ти пута већ рекао да не гађаш камењем суседову мачку!

— Седам пута, ујка-Пајо!

Који је ОДГОВОР тачан

ОРИКТЕРОПУС је:
животиња
мађионичарски израз
свето брдо у старом Риму
средњовековни музички инструмент

ЛУДАРА је:
име планине
биљка
стара народна игра
река у Далмацији

ИЛАНЖИЛАН је:
потез у мачевању
врста уља
стара француска игра
име ветра на Атлантику

МАНИОК је:
део тропске биљке
популарна песма у Алпима
византиски писац
врста болести

ОДГОВОР:

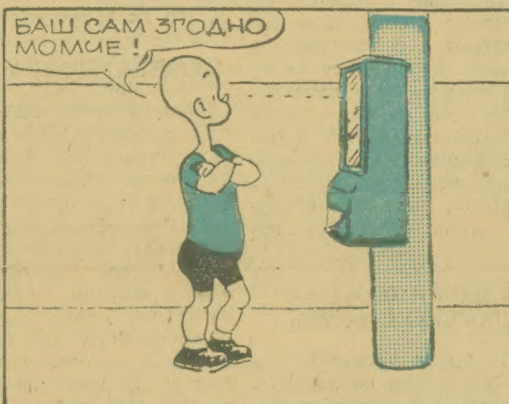
ОРИКТЕРОПУС *је здепаста афричка крезубица, плашљива ноћна животиња, која може бити дуга до два метра. Глава јој је шиљаста, а уши усправне. Лови мраве и термите на тај начин што избацује свој дугачки језик на који се они налепе.*

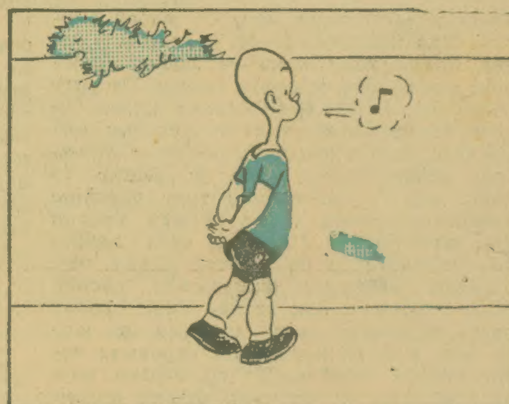
ЛУДАРА *је врста печурке са шеширом, слична печурки варгању. Шешир је озго прљавобеле до отвореножуте боје, а дршка је жута и прелива се до пурпурне боје. Шешир с доње стране наранџасто је црвен. Ова печурка је отровна, па јој по свој прилици отуда и долази име.*

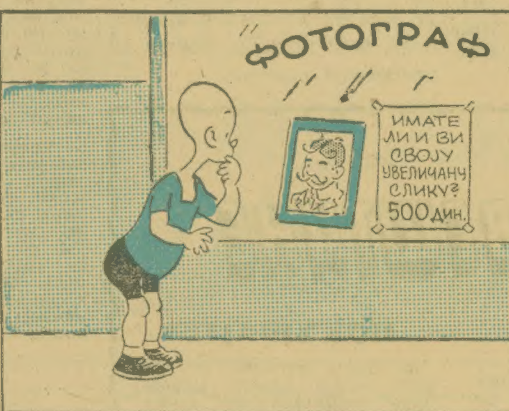
ИЛАНЖИЛАН *је уље орхидеја. Оно је по мирису слично уљу које се добија из зумбула. Добија се од једне врсте орхидеје која расте на острву Манили.*

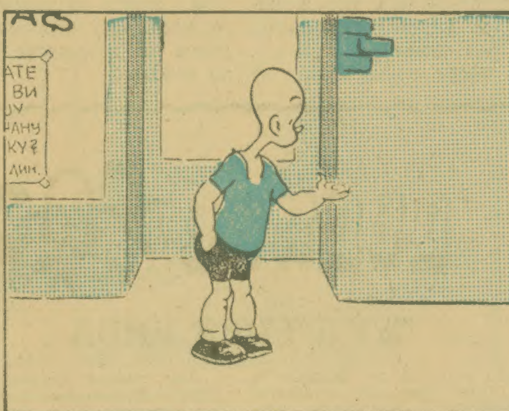
МАНИОК *је корен једне биљке, богат брашном. Ова биљка расте у западној Индији и Јужној Америци. Од тог брашна прави се веома укусан и здрав хлеб који се назива казава или кацава.*

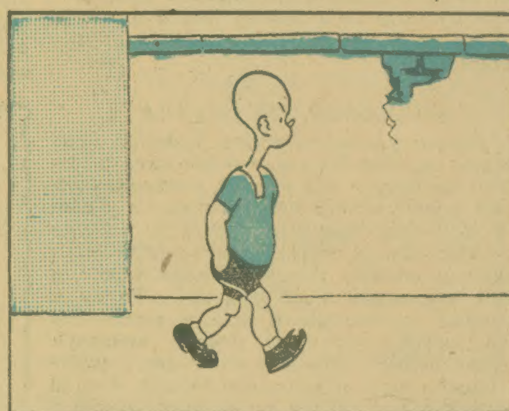

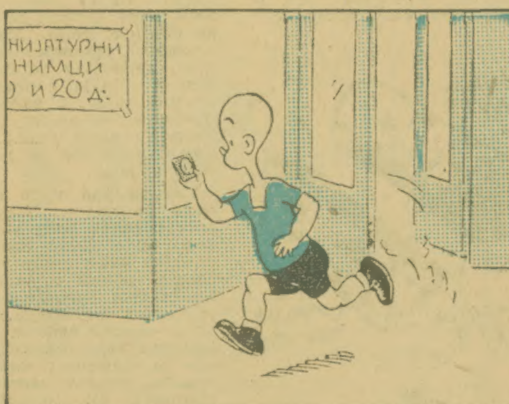

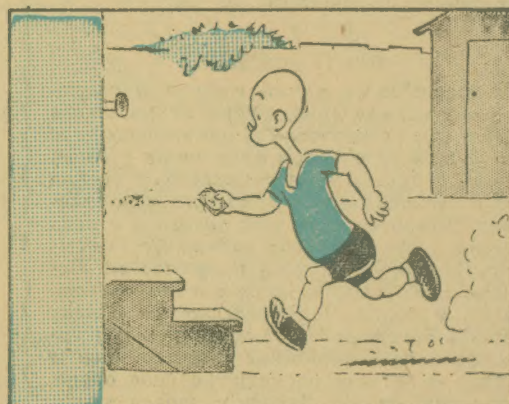

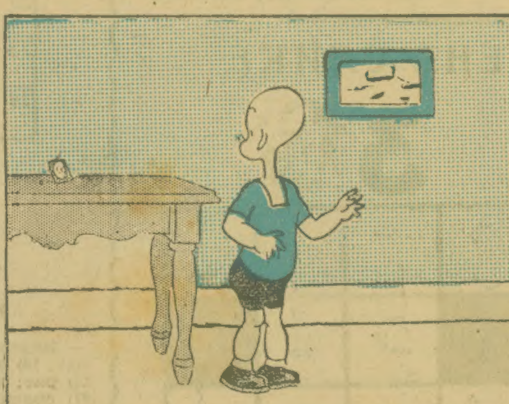

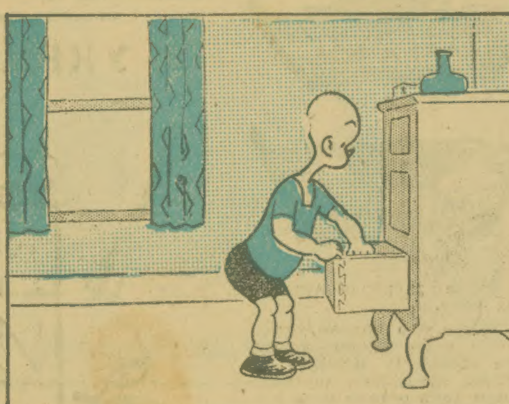

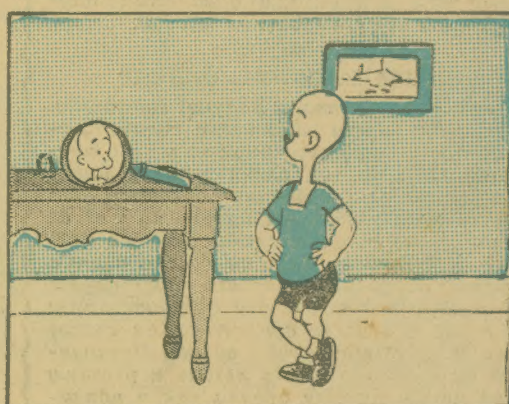

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" Штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Текући рачун број 102-T-82, пошт. фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700, полугодишња 350; за иностранство годишња 1.000, полугодишња 500 динара. Рукописи се не враћају